Denkleştirme İstemi (Portföy Tazminatı) Açısından Sözleşmenin Sona Ermesinde Haklı Sebep

6 Şubat 2025

Acentelik ve dağıtım (*bayilik, tek satıcılık, franchise*) sözleşmelerinde, acentenin veya dağıtıcının (*bayi, tek satıcı, franchisee*) denkleştirme istem hakkı TTK m. 122'de düzenlenmiştir. Hükümde aranan unsurlar, denkleştirme istemine hak kazanılmasının olumlu ve olumsuz unsurları olarak ikiye ayrılabilir.

Denkleştirme istem hakkının doğumuna engel olan olumsuz unsurlardan biri; sözleşmenin, müvekkil veya sağlayıcı tarafından olağanüstü (haklı sebeple) fesih yoluyla sona erdirilmesine ilişkindir. Buna göre, haklı neden olarak gösterilen olgu, acentenin veya dağıtıcının kusuru sebebiyle ortaya çıkmış ise denkleştirme istem hakkı doğmaz (TTK m. 122/3).

Sözleşmeye devam edilmesini dürüstlük kuralına göre çekilmez kılması gereken haklı nedenin, dayandığı olgular itibariyle sübjektif ve objektif olarak belirli bir ağırlık taşıması gerekir.

Müvekkil veya sağlayıcı, diğer acentelerinin veya dağıtıcılarının benzer performans düşüklüğü hâlinde, sözleşmeyi haklı sebeple fesih yoluna başvurmamış ise, sübjektif ağırlık şartı sağlanamayacağı için sözleşmenin feshinin haklı nedene dayandığı söylenemez. Dolayısıyla, acente veya dağıtıcı, diğer unsurların varlığı hâlinde denkleştirme istem hakkı kazanır.

Somut olayda, davacı sigorta acentesinin yeterli performans gösteremediği gerekçesiyle, sigorta acenteliği sözleşmesi davalı sigorta şirketi tarafından feshedilmiştir. Davacı, sözleşmenin haksız feshi nedeniyle denkleştirme isteminde bulunmaktadır. Davalı sigorta şirketi ise, acentenin prim üretimindeki %42'lik azalmaya dayanan fesih sebebinin haklı olduğunu ve dolayısıyla acentenin denkleştirme isteminde bulunamayacağını ileri sürerek davanın reddini talep etmiştir.

İlk derece mahkemesi, davalı sigorta şirketinin başkaca acentelerinin poliçe üretim performansında da benzer düşüşler yaşanmış olduğunu, buna rağmen o acentelerle olan sözleşmelerin feshedilmediğini ve dolayısıyla somut uyuşmazlıkta feshin haklı sebebe dayanmadığını tespit etmiştir. Bu itibarla, sigorta acenteliği sözleşmesinin uygulandığı son beş yıl gözetilerek sigorta acentesinin yıllık komisyon alacağı ortalaması hesaplanmış ve hesaplanan bu bedelin sigorta şirketi tarafından denkleştirme bedeli olarak ödenmesine hükmedilmiştir.

Uyuşmazlığı davalı sigorta şirketinin temyizi neticesinde ele alan Yargıtay 11. HD, ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır.

Yargıtay 11. HD, T. 18.04.2017, E. 2015/14094, K. 2017/2215

MAHKEMESİ : TİCARET MAHKEMESİ

Taraflar arasında görülen davada ... 7. Asliye Ticaret Mahkemesi'nce verilen 21/04/2015 tarih ve 2014/951-2015/288 sayılı kararın Yargıtayca incelenmesi davalı vekili tarafından istenmiş ve temyiz dilekçesinin süresi içinde verildiği anlaşılmış olmakla, dava dosyası için Tetkik Hakimi ... tarafından düzenlenen rapor dinlendikten ve yine dosya içerisindeki dilekçe, layihalar, duruşma tutanakları ve tüm belgeler okunup, incelendikten sonra işin gereği görüşülüp, düşünüldü:

Davacı vekili, müvekkilinin davalı ... şirketinin acentesi olduğunu, müvekkilinin davalı ile imzaladığı acentelik sözleşmesine uygun çalıştığını, fakat davalının tek taraflı feshi ile aralarındaki acentelik ilişkisinin sonlandığını, acentelik sözleşmesinde akdin tek taraflı olarak feshedileceği bildirilmiş ise de TTK'ye göre 3 aylık bildirim süresinin acentenin zararına düzenlendiğini, bu düzenlemenin geçersiz olduğunu ileri sürerek sözleşmenin haksız feshi nedeniyle yasada düzenlenen denkleştirme hakkı gereği yoksun kalınan kazancın tazminine ve ek performans sözleşmesi uyarınca ek komisyon bedelinin tazminine karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili, davacının 02.07.1999 tarihli acentelik sözleşmesi gereğince müvekkili şirketin acenteliğini yürüttüğünü, müvekkilinin tüm acentelerine uyguladığı ödeme tahsil ve şirkete yatırma politikasına davacının uymadığını, ayrıca, 2011 ile 2012 dönem sonu itibariyle davacı acentenin prim üretiminin yaklaşık % 42 oranında azaldığı tespit edildiğini, acentenin yeterli üretim performansı gösterememesi nedeniyle fesih edilmesi kararı alındığını, bu doğrultuda fesih işlemlerine başlanıldığını ve üretim azalması haklı sebep teşkil ettiğinden sözleşme uyarınca ihbara gerek kalmadan 24.08.2012 tarihinde fesih edildiğini, sözleşmenin 29. maddesinde şirketin sebep göstermeksizin ihbara gerek kalmadan sözleşmeyi feshetmesi hali düzenlendiğini, Acenteler Yönetmeliği'nin 11. maddesi uyarınca acentelerin yetkilerinin kaldırılmasında sigorta şirketlerinin yetkili kılındığını, yapılan fesih haklı nedenlere dayandığından acentenin denkleştirme talebinin de yasal bir dayanağı kalmadığını belirterek, davanın reddine karar verilmesini talep etmiştir.

Mahkemece tüm dosya kapsamına göre; acentelik sözleşmesinin feshinde portföy azalmasının haklı neden olamayacağı, davalı ... şirketinin bazı acentelerinin de aynı şekilde düşüş yaşamasına rağmen davalı tarafından aralarındaki ilişkinin sonlandırılmadığı, bu nedenle haklı feshin olmadığı, denkleştirme tazminatı olarak son beş yılın ortalaması üzerinden 5.369,82 TL'nin davacı acenteye ödemesi gerektiği, davacı acentenin 31/12/2011 tarihi itibariyle performans ek sözleşmesine göre 23.862,86 TL ek komisyonu primleri vadesinde davalıya ödeseydi hak kazanacağı, vadesinde ödememe konusunda; davacı tarafın miktarı tam olarak öğrenmeme, davalı tarafın ise daha önceki dönemlerde yaptığı gibi miktarı hatırlatma yükümünü ihlal ettiği, iki tarafın da kusurlu olduğu, bu nedenle davacının bu miktarın yarısını talep edebileceği gerekçesiyle davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir.

Kararı davalı vekili temyiz etmiştir.

Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davalı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir.

SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, davalı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA, aşağıda yazılı bakiye 886,39 TL temyiz ilam harcının

temyiz edenden alınmasına, 18/04/2017 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi.

KARŞI OY

Dava, sigorta acentelik sözleşmesinin haksız feshi nedeniyle denkleştirme tazminatı ile ek komisyon primlerinin tahsili istemine ilişkindir.

Taraflar arasında 06.07.1999 tarihinde bağıtlanan sigorta acentelik sözleşmesinin 24.08.2012 tarihinde davalı tarafından fesih edildiği taraflar arasında tartışmasızdır.

Acente performans ek sözleşmesinin 3/2 maddesinde "acentenin 6. ve 12. ay sonu hesaplarında, karşılık ayrılmasına neden olmayacak şekilde gereken her türlü önlemi alacağı, bu iki dönemden birisinde dahi karşılığı kaldığı takdirde, ek komisyon hesapları yapılmayacağı belirtilmektedir. Davacının bu madde koşullarını yerine getirmediği, özellikle karşılığa kalan borçlarının varlığı yanında davacının ödeyeceği miktarı ve süreyi sözleşme ve kayıtlara göre belirleme olanağının bulunduğu gözönüne alındığında, davalının kusurlu olduğunu özellikle davalının davacıyı uyarma yükümlülüğünün bulunduğunu kabul etme olanağı yoktur. Öncelikle davacının bu kısma yönelik isteminin reddi gerektiği görüşündeyim.

Davacının denkleştirme tazminatı istemine gelince; SK. m 23/16 ve TTK m 122 gözönüne alındığında, özellikle sigorta acentelerinin denkleştirme tazminatı isteminin koşulları, sözleşmenin sona ermesi, yeni müşteriler sayesinde sözleşme ilişkisinin sona ermesinden sonra önemli menfaatler elde edilmesi, müvekkilinin menfaatı ve hakkaniyeti ile denkleştirme ödemesinin hakkaniyete uygun olması, olarak karşımıza çıkar. Ayrıca, 1. Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren TTK m 122/2'de denkleştirme tazminatının hesap yöntemi de düzenlenmiştir. Bunun yanında, öncelikle yeni müşteri çevresi yaratıldığını, var olan müşterilerle ilişkinin pekiştirilip genişletildiğini ve bu müşteriler sebebiyle müvekkilinin önemli menfaatler elde ettiğini ispat yükü acente üzerindedir. Buna mukabil müvekkil denkleştirme talebinin hakkaniyete uygun olmadığını ve bedelin indirilmesi gerektiğini ispat yükü altındadır. Bu bağlamda, yukarıdaki ilkeler göz önüne alınmaksızın ve özellikle denkleştirme tazminatının hesabında, 6102 sayılı Yasa'nın yürürlük tarihinden önceki dönemin esas alınıp alınmayacağı tartışılmadan karar verilmesi doğru olmamıştır.

Tüm bu nedenlerle kararın bozulması görüşünde olduğumdan, çoğunluğun onama görüşüne katılamıyorum.

YAZAR

Dr. Burak Sak
burak.sak@sakyildiz.com

Bu sitede yer alan yazılar genel bilgilendirme amaçlıdır; hukuki görüş, danışmanlık veya avukatlık hizmeti niteliği taşımaz. Her uyuşmazlık kendi somut koşulları içinde değerlendirilmelidir.